

שרה כהנא

ציורים - אחיזה

ב- 1917 טבע הרוואת ואלדן הגדרה תמציתית של האמנות האקספרסיוניסטית ואמר כי איננה "רושם (impression) 'מבחוץ' אלא, ביטוי (expression) 'מבפנים'". הגדרתו של ואלדן קרובה לרוח הנושבת בציוריה של שרה כהנא המתאפיינת ברצון לתת ביטוי להתבוננות פנימית.

עבודותיה של כהנא נשענות על מסורת הציור האקספרסיוניסטי נוסח אדוארד מונק, חיים סוטין והנשים של ויליאם דה קוניג. עבודותיה קרובות לדימוי הילדי ולעיצוב הצורני אצל זאן דה בופה, אופן בדיקת היופי הנשי אצל מרלן דומה, ולעיצוב הצורות החושניות דמויות אברים אורגניים אצל פנחס צינוביץ. כהנא הולכת ומעמיקה לכדי ציור המבטא אמירה רעננה, חזקה ומרובדת הן בתוכן והן בצורה. הציורים שנוצרו במהלך השנים 2004-2007 מוצגים, לראשונה, בתערוכת יחיד זו.

כהנא בוראת דמות נשית הנאחזת במציאות הנגלית לה בהביטה בבבואתה. לעיתים מציאות זו נכפית על הדמות הנשית ולעיתים היא זו השולטת בה. הפוטנציאל הטמון התבוננות זו מאפשר לה להניף את הדמות ולטלטלה, לחפור בגופה, ללוש אותה לעיסה סמיכה או להמיסה, להפר את שיווי משקלה, ולאתגרה בנקודות אחיזה תלויות תודעה. העיצוב הצורני יוצר חוויה עזה ומפרה, הקו מדויק ואנרגטי, העיוות הפיגורטיבי, החומריות המגוונת והשימוש בצבעים עזים עד קיטשיים מורים על שליטה וירטואוזית בייצוגיות של הדמות ובמה שהיא מבקשת לבטא.

כהנא בודקת את הגוף וסורקת אותו מכל כיוון אפשרי. מושגים כגון 'יופי חיצוני' ו'יופי פנימי' מעומתים ומתמזגים עד כדי גיחוך קפקאי עם כיעור, מפלצתיות

ו'יופי אנטומי' המתוארים בעבודות בפירוט רב, כמעט רנטגני: שלד, איברים פנימיים, הפרשות, פציעות, חדירות, קרעים גופניים, פרטי לבוש, תסרוקת, מבעים ומחוות.

נושא הציור מאזכר את ז'אנר 'הנשים המביטות במראה' המופיע במסורת הציור המערבי. הפורמט הצר והארוך (80 x 160 ס"מ) מזכיר מידות של מראה, כזו הממוקמת בחדר השינה, בחדר הרחצה או בחלל הכניסה לבית. כהנא משתמשת גם בפורמט רחב יותר (130 x 160 ס"מ) שעדיין תואם באופן יחסי למידות הגוף. עם זאת, כל פורמט מציע אפשרויות שונות עבור עיצוב הדימוי הנשי.

הדמות כמו משתקפת במראה / הבד, עומדת כאיקונה של עצמיותה ומתקיימת תוך מצבים פנים וחוץ תודעתיים משתנים. בעבודות אחדות היא מודעת לחיצוניותה, ובו זמנית מודעת להיותה אובייקט נצפה. הבעות פניה, תנוחות ידיה ומחוות גופה יוצרים מניפולציה על הצופה. כהנא מסבירה: "לפרקים הדמות היא אישה - ילדה המנסה בצבעיה הנשכניים לפתות את העומד מולה להתבונן בה, ולפרקים היא עומדת מולו חסרת אונים". בעבודות אחרות, האישה מרוכזת בעצמה בלבד וקשובה לפעילות הפנימית המתרחשת בתוכה. היא מוצגת כאובייקט חסום, מופנם, מרוחק ומרוקן כשהמבנה השלדי האקוורלי, הדליל בחומריותו, נספג בבד כ'כתמי רורשך'.

לנשים בעבודותיה של כהנא הבעתיות חזקה. הן נחשפות בחולשתן ובטירופן, הן נאבקות בכאוס פנימי או מסתחררות בחוסר שליטה במערבולות בלתי נראות. גופן נוטה אלכסונית עד קצה מסגרת הבד, אך באופן מפתיע הן מחזיקות מעמד ושומרות על יציבות. לזעקה 'המונקית' (אדוורד מונק) טביעת רגל עמוקה בציורים, אך זו אינה נותרת בשבריריותה המלנכולית – חרדתית, אלא נאחזת בחוזקה בחיים.

יצרים ודחפים שורדים על אף ההרס והכיליון של הפנים והגוף. הפה האדום, בואריאציות של שחור, לבן ואדום, אשר התיישב במפתיע כיצור עצמאי בפנים מחוצות - מחוקות - מעוותות, פתוח בצורה אובלית, מפתה ומתריס. הפה נוכח כחותם של חיים וכייצוג לדחף הגוף להיות נאהב.

המשחק בתנועות הידיים הוא עדות מרשימה להבעה לא פחות מפניה של הדמות. בעבודות אחדות הידיים ספק נאחזות / אחוזות בתוך הגוף ובאחרות הן מחוץ לגוף ועדיין אוחזות במסגרת הבד או בשולי הבגד. כהנא גורסת: "לעיתים הידיים מנסות לעצור, להדוף, להציל, לגונן, להכיל, לסדר ולמנוע מהשפע הכאוטי והדחוס מלהתפרץ, ולהחזירו פנימה למקומו המסורתי. לעיתים הידיים חודרות לתוך הקרביים בניסיון לחפור, להוציא ליילד ולשחרר אותו 'פנים' לעולם שבחוץ. פעמים הן משולבות בתוך קרביים מפותלות. פעמים הן מחוץ לגוף ופעמים נפקדות לחלוטין מתוכו".

אחת הוואריאציות של הדמות הנשית היא 'אשת הקרינולינה' המשמשת כאב-טיפוס מרכזי והמתוארת כאישה – ילדה. פעמים היא מוצגת לראווה בחצאית תפוחה, מצופה כעוגת מרציפן ופעמים מוצגת כשלגופה רק המתווה השילדי. פרטי הלבוש משחקים תפקיד ראשי במראה שלה וצבעוניותם קיטשית עזה של ירוק אדום-ורדרד. במספר עבודות פניה של 'אשת הקרינולינה', שכמו נלקחו מדמות מצויירת מ'הלוניטונס', עומדות כאנטיתזה לפנים המעוותות שבעבודות האחרות והן מגחכות על עצמן ואל הצופה כאחד.

בדרכה להתפתחות חדשה, 'אשת הקרינולינה' עוברת תהליכי התפוררות ונבנית מחדש ל 'אישה רב ממדית' שחיוניותה, תחושותיה ורגשותיה מוקרנים מתוך ההרכב החומרי והצורני שלה.

המראה החיצוני המתמזג עם המראה הפנימי- האנטומי הוא המאפיין המרכזי בדימוי האישה בעבודותיה של כהנא. כהנא טוענת: "הביקורת העצמית על אי-הבהירות של מעמדי כאישה בתקופה העכשווית באה לידי ביטוי באופן מטאפורי באמביוולנטיות של תפקוד איברי הבטן, עמוד שדרה, ראש, חזה, פנים וידיים. תהליך זה מתרחש תוך אירוניה עצמית ובמעטה של חולשה ופגיעות".

שירלי משולם